

بررسی اثرات موافقت‌نامه ترتیبات تجاری ترجیحی بین ایران و ونزوئلا

دکتر محمدرضا میرزایی نژاد*

یلدا دهقان**

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۴/۲۸

تاریخ ارسال: ۱۳۸۸/۹/۳۰

چکیده

در دو دهه گذشته جهان شاهد امضای روزافزون معاهدات مربوط به همگرایی‌های اقتصادی بوده است. هم اکنون بیش از نیمی از تجارت جهانی از این طریق صورت می‌گیرد و تقریباً هر کشوری عضو یک یا چند پیمان، در یکی از اشکال همگرایی است. در این پژوهش، اثرات کاهش موانع تعرفه‌ای بر جریان‌های تجاری و درآمد تعرفه‌ای و تراز تجاری ایران پس از ایجاد یک موافقت‌نامه ترتیبات تجاری ترجیحی (PTA) بین ایران و ونزوئلا را مورد بررسی قرار داده‌ایم. برای این منظور، از مدل تعادل جزئی با عنوان اسمارت استفاده کرده و برای سال ۲۰۰۷ شبیه‌سازی کرده‌ایم. یافته‌ها نشان می‌دهد که این موافقت‌نامه باعث گسترش حجم مبادلات تجاری ایران شده و به دلیل افزایش بیشتر صادرات نسبت به واردات، مزاد تجاری ایران با ونزوئلا، افزایش می‌یابد. کاهش سراسری تعرفه‌ها در دو سناریوی ۳۰ و ۱۰۰ درصد، نشان می‌دهد که دیگ‌های بخار آب گرم و راکتور هسته‌ای و ماشین‌آلات مکانیکی، وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط، مصنوعات آهن و استیل، محصولات گوناگون صنایع شیمیایی و میوه‌های خوراکی و مرکبات، بیشترین تأثیر را بر ایجاد و انحراف تجارت دارند. همچنین، این محصولات بیشترین اثر را بر افزایش صادرات ایران به ونزوئلا و از سوی دیگر، چدن و فولاد خام، بیشترین اثر را در افزایش واردات ایران از ونزوئلا داشته است.

واژگان کلیدی: ونزوئلا، مدل اسمارت، موافقت‌نامه تجاری.

طبقه‌بندی JEL:

مقدمه

امروزه تجارت منطقه‌ای جزء جدایی‌ناپذیر نظام تجاری بین‌المللی است؛ به طوری که بیش از نیمی از تجارت جهانی در قالب تجارت منطقه‌ای انجام می‌شود. افزون بر این با افزایش روز افزون موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای در سراسر دنیا، سهم تجارت منطقه‌ای در جهان روند رو به افزایش را طی می‌کند. نرخ‌های تعرفه ترجیحی براساس توافق بین دو یا چند کشور یا اعضای ترتیبات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به وجود می‌آیند و اعضا فهرستی از

* استادیار دانشکده اقتصاد و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

** کارشناس ارشد اقتصاد از دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی

کالاهایی که مایلند امتیاز تعرفه ترجیحی در مورد آنها دریافت یا اعطا شود، مبادله می‌نمایند.^۱

ترکیب موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای متفاوت بوده و با توجه به نوع هم‌پوشی که بین آنها ایجاد شده و نیز وجود شبکه‌هایی از موافقت‌نامه‌ها که داخل و بین قاره‌ها را در سطح منطقه‌ای به هم متصل می‌کند، این ترکیب به طور فزاینده‌ای پیچیده شده است. در چند دهه اخیر برقراری و گسترش روابط تجاری بین کشورها در شکل‌های مختلف گسترش یافته است. در این میان، توسعه روابط با کشورهای در حال توسعه سرلوحه سیاست‌های تجاری ایران بوده است و کشورهایی از قبیل ونزوئلا در فهرست اولویت‌های روابط خارجی ایران قرار گرفتند. از سوی دیگر، کشورهایی مانند ونزوئلا نیز به دنبال رابطه چند بعدی و گسترده با کشورهای مستقل هستند. با توجه به انگیزه بالای دو کشور برای استحکام بخشیدن روابط دوجانبه، که مهم‌ترین مؤلفه در نزدیکی دو کشور است، ایجاب می‌کند که جمهوری اسلامی ایران به منظور ورود در همگرایی اقتصادی در پی ایجاد یک موافقت‌نامه ترتیبات ترجیحی^۲ سنجیده و معقولی در قبال این کشور برآید تا منافع آن را هر چه بیشتر تأمین نماید.

در این پژوهش تلاش کرده‌ایم تا آثار ایجاد یک موافقت‌نامه تجارت ترجیحی متشکل از ایران و ونزوئلا در قالب دو سناریوی کاهش تعرفه ۳۰ و ۱۰۰ درصدی را بررسی و اثرات آن بر جریان‌ات تجاری، درآمدهای تعرفه‌ای و تراز تجاری ایران را محاسبه کنیم. در واقع، دو فرضیه زیر را آزمون می‌کنیم:

۱. کاهش موانع تعرفه‌ای در چارچوب توافق‌نامه تجارت ترجیحی (PTA) میان کشور ایران و ونزوئلا باعث گسترش حجم مبادلات تجاری غیر نفتی ایران و کاهش درآمدهای تعرفه‌ای ایران می‌شود.

۲. کاهش موانع تعرفه‌ای در چارچوب توافق‌نامه تجارت ترجیحی (PTA) میان کشور ایران و ونزوئلا باعث بهبود تراز تجاری ایران و در نهایت، ایجاد تجارت در ایران بزرگتر از انحراف تجارت در ایران خواهد شد.

۱. موافقت‌نامه‌های همگرایی منطقه‌ای^۳ و آثار آن

زمانی که کشورها به منظور تشکیل یک منطقه آزاد تجاری گرد هم آمده و برای هر کشور عضو امکان دسترسی ترجیحی به بازارهای اعضای دیگر فراهم آید، موافقت‌نامه‌های همگرایی منطقه‌ای شکل می‌گیرد. این همگرایی‌ها با حذف موانع تجاری به عنوان ابزارهای ارتقای فعالیت‌های تجاری بین‌المللی، شرایط تجارت را در سطح منطقه و یا جهان تسهیل می‌کند. اثرات همگرایی‌های منطقه‌ای به شرح زیر است:

۱-۱. اثرات ایستا^۴ (ایجاد تجارت^۵ و انحراف تجارت^۶)

آثار ایستای تشکیل ادغام‌های اقتصادی منطقه‌ای را می‌توان برحسب "ایجاد تجارت" و "انحراف تجارت" که از ادغام‌ها حاصل می‌شود اندازه‌گیری کرد. "ایجاد تجارت" زمانی رخ می‌دهد که واردات ارزان‌تر و یا هزینه تولید کمتر اعضا جانشین برخی از محصولات داخلی یک کشور عضو اتحادیه شود. این جانشینی که نتیجه ایجاد تجارت است باعث افزایش رفاه کشورهای غیر عضو نیز خواهد

۱. (ثاقب، ۱۳۸۴)

۲. PTA: Preferential Trade Agreement

۳. Regional Integration Agreements (RIAs)

۴. Static Effect

۵. Trade Creation

۶. Trade Diversion

شد. زیرا بخشی از افزایش در درآمد حقیقی (با توجه به تخصص بیشتر در تولید) صرف واردات بیشتر از کشورهای دیگر جهان خواهد شد. یک اتحادیه گمرکی و یا شکل دیگری از همگرایی اقتصادی، با وجود شرایط زیر با احتمال بیشتری می‌تواند باعث ایجاد تجارت و افزایش رفاه شود:

(الف) موانع تجاری کشورهای عضو پیش از تشکیل اتحادیه زیاد باشد. در این صورت، تشکیل اتحادیه به جای آنکه موجب انحراف تجارت از کشورهای غیر عضو به کشورهای عضو شود به احتمال زیاد باعث "ایجاد تجارت" می‌شود.

(ب) موانع تجاری همگرایی اقتصادی با کشورهای دیگر جهان کم باشد. در این صورت، تشکیل اتحادیه با احتمال کمتری موجب "انحراف تجارت" می‌شود.

(ج) تعداد کشورهای تشکیل‌دهنده اتحادیه بیشتر و اندازه هر یک بزرگتر باشد، در چنین شرایطی به احتمال زیاد تولیدکنندگان با هزینه کمتر در اتحادیه خواهند ماند.

(د) اقتصاد کشورهای عضو اتحادیه به جای آنکه مکمل یکدیگر باشند، رقیب یکدیگر باشند. در این صورت، با تشکیل اتحادیه فرصت‌های بیشتری برای تخصص در تولید و ایجاد تجارت فراهم می‌شود. تشکیل اتحادیه بین دو کشور صنعتی رقیب به جای تشکیل اتحادیه‌ای با دو کشور صنعتی و کشاورزی (مکمل)، به احتمال بیشتری موجب افزایش رفاه می‌شود.

(ه) کشورهای عضو اتحادیه از نظر جغرافیایی به یکدیگر نزدیک‌تر باشند؛ در این صورت هزینه‌های حمل و نقل مانع ایجاد تجارت میان اعضا نخواهد شد.

(و) ارتباط اقتصادی میان اعضای بالقوه اتحادیه تجاری و تجارت میان کشورها پیش از تشکیل اتحادیه بیشتر باشد. در این صورت، با تشکیل اتحادیه گمرکی فرصت‌های بیشتر برای کسب منافع رفاهی فراهم می‌شود.

اثر ایستای دومی که از ناحیه همگرایی اقتصادی می‌تواند ایجاد شود، موسوم به انحراف تجارت است. انحراف تجارت زمانی پیش می‌آید که با تشکیل اتحادیه گمرکی، واردات با هزینه بیشتر از یک کشور عضو اتحادیه گمرکی جانشین واردات با هزینه کمتر (کارا تر) از یک کشور غیرعضو شود. انحراف تجارت باعث کاهش رفاه می‌شود؛ زیرا موجب انتقال واردات از تولیدات کارا تر خارج از اتحادیه به تولیدکنندگان داخل اتحادیه با کارایی کمتر می‌شود. به بیان دیگر، مصرف‌کننده کالاهای باکیفیت پایین‌تر اعضا را جانشین کالاهای باکیفیت کشورهای غیرعضو می‌نماید. بنابراین، انحراف تجارت موجب تخصیص نادرست منابع تولیدی در سطح بین‌المللی شده و تولید را از تخصص بر مبنای مزیت نسبی دور می‌کند.

در مجموع، باید گفت خالص اثر رفاهی همگرایی‌های منطقه‌ای مبهم است و بستگی به برآیند آثار "ایجاد تجارت" و "انحراف تجارت" دارد. با توجه به آنچه گفته شد، تشکیل همگرایی‌های اقتصادی با توجه به شرایط موجود می‌تواند موجب افزایش یا کاهش رفاه کشورهای عضو و کشورهای دیگر جهان شود. از این رو تشکیل انواع همگرایی‌های اقتصادی و حذف موانع تجاری بین اعضا لزوماً ما را به یک وضعیت بهتر نمی‌رساند.

۱-۲. اثرات پویا^۱

کشورها با تشکیل همگرایی‌های اقتصادی، علاوه بر منابع ایستایی که به آنها اشاره شد، می‌توانند منابع پویای بسیار مهمی به دست آورند. این منافع با توجه به افزایش رقابت، صرفه‌جویی‌های مقیاس، تشویق سرمایه‌گذاری و استفاده مطلوب‌تر از منافع اقتصادی به دست می‌آید. هر یک از عوامل یاد شده تأثیر خود را بر روند رشد بلندمدت اقتصادی می‌گذارند.

^۱. Non static effect

بزرگترین نفع پویای ناشی از همگرایی‌های اقتصادی، افزایش احتمالی رقابت است. با حذف موانع تجاری میان کشورها و پیدایش همگرایی تولیدکنندگان هر کشور یا باید به رقابت شدید و کارا با کشورهای دیگر درون اتحادیه بپردازند، یا تجارت را ترک کنند. افزایش سطح رقابت موجب افزایش انگیزه استفاده از فناوری جدید و لذا افزایش توسعه اقتصادی می‌شود. سرانجام تمام فعالیت‌ها به کاهش هزینه‌های تولید و نفع مصرف‌کنندگان منجر خواهد شد. البته همگرایی‌های اقتصادی باید با تصویب قانون رقابتی کاملاً هوشیار و محتاطانه عمل می‌کنند تا فعالیت‌های مربوط به انحصار چند جانبه نظیر تبانی و توافق بر سر تقسیم بازارها که موجب محدودیت رقابت ملی می‌شود، جانسین فعالیت‌های آن نشود. ساز و کار دیگری که از طریق آن کشورهای عضو موافقت‌نامه‌های همگرایی منطقه‌ای تحت تأثیر واقع می‌شوند از این حقیقت ناشی می‌شود که کشورهای کوچک به تنهایی نمی‌توانند فعالیت‌هایی را که به مقیاس تولید وسیع احتیاج دارند، به عهده بگیرند؛ زیرا این فعالیت‌ها احتیاج به بازار تولید وسیع دارند و اندازه بازار این کشورها صرفه‌جویی‌های ناشی از مقیاس را به دنبال خواهد داشت. همکاری‌های منطقه‌ای راهی را برای فایده‌آوردن بر عدم مزیت‌های ناشی از کوچک‌بودن کشورها از طریق تجمیع منابع و بازارها ارائه می‌دهد. این صرفه‌جویی ناشی از مقیاس می‌تواند منافی را چه در بخش عمومی و چه در سطح بنگاه‌ها که به نوعی در ساختار بازارهای رقابت ناقص عمل می‌نماید، در بر داشته باشد. این موضوع در بحث مربوط به ایجاد تجارت و انحراف تجارت لحاظ نمی‌شود؛ زیرا این موضوع مبتنی بر رقابت کامل و بازدهی ثابت نسبت به مقیاس در نظریه سنتی تجارت مطرح است و تنها در دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ بود که تجزیه و تحلیل در قالب مدل درباره تعامل بین تجارت، صرفه‌جویی مقیاس و رقابت ناقص به صورت "نظریه جدید تجارت" مطرح شد و این تکنیک‌ها در حال حاضر در حد وسیعی در همگرایی منطقه‌ای نیز کاربرد دارد.

نفع دیگری که از همگرایی‌های اقتصادی به دست می‌آید، ناشی از تشویق سرمایه‌گذاری با انگیزه کسب سود از بازارهای بزرگ و رقابتی است. سرانجام اینکه در همگرایی‌های اقتصادی از نوع بازار مشترک، تحرک کاملاً آزاد نیروی کار و سرمایه احتمالاً باعث استفاده مطلوب‌تری از منابع اقتصادی در کل جامعه می‌شود. در هر حال، منافع پویای ناشی از همگرایی‌های اقتصادی، به طور قطع بیش از منافع ایستای رفاهی است. مطالعات تجربی نشان می‌دهد که منافع پویا حدود ۵ تا ۶ برابر بزرگتر از منافع ایستاست.

بررسی‌های اخیر در مورد اثرات رفاهی و شرایط موفقیت همگرایی‌های اقتصادی، حاکی از آن است که برای کشورهای در حال توسعه که در پی ایجاد انواع همگرایی‌های اقتصادی هستند، چندین مسأله از اهمیت به‌سزایی در توفیق کار آنها برخوردار است؛ اولاً اینکه آیا در بین اعضا کشورهای پیشرفته صنعتی هم عضو اتحادیه هست یا خیر. ثانیاً میزان استثناها یا معافیت بخش‌ها از مقررات موافقت‌نامه در چه حد است. ثالثاً میزان عمق همگرایی‌های اقتصادی چقدر است.

ادغام‌های اقتصادی به هر شکلی که باشند، باید به مرور موانع تجاری خود به خارج از اتحادیه را کاهش دهند؛ زیرا این باعث می‌شود که "انحراف تجارت" کاهش یافته و منافع رفاهی همگرایی بیشتر باشد.

۲. مطالعات انجام شده

۱-۲. مطالعات خارجی

از مهم‌ترین پژوهش‌های خارجی که می‌توان از آن به عنوان کارهای اولیه در این زمینه یاد کرد و اساس مطالعات بعدی را نیز تشکیل می‌دهد، مطالعات لورانزا جاجیا^۱ از همکاران مرکز تجارت جهانی و توسعه سازمان ملل متحد^۲ و اتل تلجر^۱ از همکاران دبیرخانه

^۱. Lrenza jachia and Teljeur

^۲. United Nations Conference on trade and development (UNCTAD)

سیاست‌های صنعت و تجاری^۲ در سال ۱۹۹۸ است. آنها برای نخستین بار با استفاده از مدل اسمارت^۳ به بررسی اثرات موافقت‌نامه منطقه تجارت آزاد (FTA)^۴ بر جریان تجاری دو طرفه بین آفریقای جنوبی و اتحادیه اروپا (EU)^۵ پرداختند. در مطالعات تاسیکاتا^۶ در سال ۱۹۹۹ با عنوان "آزادسازی تجاری در آفریقای جنوبی"، اثرات تغییرات تعرفه در درون کشورهای عضو جامعه آفریقای جنوبی (SADC)^۷ را بر جریان تجاری درون منطقه SADC و تغییرات درآمد را پس از انعقاد موافقت‌نامه در سه سناریوی مختلف با استفاده از یک مدل تعادل جزئی مورد بررسی قرار داده است. مطالعه دیگری در مورد آثار موافقت‌نامه تجارت آزاد بین اتحادیه اروپا و مکزیک بر روی جریان‌های تجاری اعضا توسط ماتیا س باس و همکاران^۸ (۲۰۰۰) انجام شده است. این موافقت‌نامه نخستین پیمان تجارت دوجانبه میان اتحادیه اروپا و یک کشور از نیمکره جنوبی یعنی مکزیک بوده است. همچنین، وان سونتر^۹ (۲۰۰۱) پژوهشی در مورد ناحیه تجارت آزاد بین آفریقای جنوبی و هند با هدف شناسایی محصولات شاخص در جریان‌های تجاری دوجانبه انجام داده است. وی ابتدا تحلیل توصیفی از جریان‌های تجاری و تعرفه‌های میان آفریقای جنوبی و هند به عمل آورده، سپس با استفاده از روش شناسی مورد استفاده انکتاد^{۱۰} که پیشتر برای بررسی ناحیه تجارت آزاد میان آفریقای جنوبی و اتحادیه اروپا توسط "جاچیا" به کار رفته بود (اسمارت)^{۱۱}، به بررسی خلق تجارت و انحراف تجارت بین دو ناحیه پرداخته است. رمی لانگ^{۱۲} (۲۰۰۶) نیز با استفاده از آنالیز تعادل جزئی، تأثیر موافقت‌نامه‌های همکاری‌های اقتصادی اتحادیه اروپا^{۱۳} و گروه اقتصادی آفریقایی اکوواز^{۱۴} را بررسی و از مدل ویتس - اسمارت^{۱۵} استفاده کرد.

۲ - ۲. پژوهش‌های داخلی

در مورد با موضوع همگرایی اقتصادی مطالعات زیادی انجام شده است، بدین روی، در اینجا به مواردی که به لحاظ روش استفاده شده مشابهت بیشتری با این پژوهش دارد، اشاره می‌کنیم.

ارباب (۱۳۸۰) در رساله دکتری خود با عنوان "همکاری‌های اقتصادی کشورهای عضو اکو" آثار خلق و انحراف تجارت ایران در اثر پیوستن به سازمان اکو در دوره ۱۹۷۳-۱۹۹۶ را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده است. در این پژوهش، شاخص خلق تجارت نشان می‌دهد که در سال‌های پیش از انقلاب خلق تجارت بسیار اندک بوده و از سال ۱۹۸۰ به بعد افزایش یافته است. ثاقب (۱۳۸۳) در

۱. Ethel Teljur

۲. Trade and Industrial Policy Secretariat (TIPS)

۳. SMART

۴. Free Trade Area (FTA)

۵. European Union (EU)

۶. Tsikata. Y. M.

۷. Southern Africa development community (SADC)

۸. Busse, M. Huth, M. Koopmann, G.

۹. Van Seventer. D. E, thembi. M,

۱۰. United Nations Conference on trade and development

۱۱. SMART

۱۲. Remi LANG

۱۳. EU

۱۴. ECOWAS

۱۵. Wits-Smart

مطالعه‌ای به بررسی ایجاد تجارت و انحراف تجارت در موافقت‌نامه نظام ترجیحات تجاری سازمان کنفرانس اسلامی (TPS/OIC) بین ایران و ۱۱ کشور دیگر عضو (متوسط دوره ۱۹۹۷-۲۰۰۱) پرداخته است. در این مطالعه با استفاده از یکی از مدل‌های تعادل جزئی که به طور مشترک توسط انکتاد و بانک جهانی تدوین شده است، یک شبیه‌سازی با استفاده از مفاهیم ایجاد و انحرافات تجارت انجام شده است. همچنین، مقاله‌ای با عنوان "بررسی آثار موافقت‌نامه تجارت ترجیحی دوجانبه ایران و پاکستان" در سال ۱۳۸۳ در مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی به چاپ رسیده است. در این مقاله، با به کارگیری مدل تعادل جزئی اسمارت، اثرات ایجاد و انحراف تجارت در قالب ترتیبات تجارت ترجیحی دوجانبه در دو سناریو مورد بررسی قرار گرفته است.^۱ مطالعه دیگری توسط ثاقب (۱۳۸۴) صورت گرفته که به "بررسی آثار ایستای موافقت‌نامه تجارت ترجیحی کشورهای عضو D^۸ بر جریان‌های تجاری، درآمدهای دولت و رفاه در ایران" پرداخته است.

۳. وضعیت تجاری ونزوئلا

جمهوری بولیواری ونزوئلا در شمال آمریکای جنوبی و در مجاورت دریای کارائیب و همسایگی برزیل، کلمبیا و گویان واقع است. در ونزوئلا منابع طبیعی زیرزمینی زیاد و متنوع بوده و از نظر کیفیت و کمیت از سطحی عالی برخوردار است. اقتصاد ونزوئلا به شدت به صادرات نفت خام وابسته است به نحوی که بیش از ۸۰ درصد درآمد صادراتی کشور و نیمی از بودجه دولت از محل فروش نفت خام تأمین می‌شود.

ونزوئلا از ژانویه ۱۹۹۵ یکی از اعضای سازمان تجارت جهانی^۲ بوده است. این توافقنامه یکی از مهمترین توافقنامه‌های بین‌المللی است که در تجارت خارجی ونزوئلا اثر می‌گذارد؛ به نحوی که قوانین آن پایه‌های قواعد روابط تجاری خارجی ونزوئلا را تشکیل می‌دهد. دومین سازمان مهمی که ونزوئلا در آن شرکت نموده است، سازمان همگرایی آمریکای لاتین^۳ LAIA است که از کشورهای آرژانتین، بولیوی، برزیل، کلمبیا، شیلی، اکوادور، مکزیک، پاراگوئه، پرو، اروگوئه و ونزوئلا تشکیل شده است. توافقنامه‌های تجاری دیگر، توافقنامه تجارت آزاد بین کشورهای کلمبیا، مکزیک و ونزوئلا (گروه G^۳)^۴، جامعه آند^۵، که شامل بولیوی، کلمبیا، اکوادور، ونزوئلا و به تازگی پرو است، بازار مشترک آمریکای مرکزی (CACM) شامل کاستاریکا، السالوادور، هندوراس و نیکاراگوئه و ونزوئلا و کشورهای حوزه کارائیب، شامل کشورهای پورتوریکو، کوبا، جمهوری دومینیک، السالوادور، سورینام است.

در ونزوئلا تعرفه کالا بر اساس درصدی از نرخ کالا محاسبه می‌شود.^۶ بر اساس نرخ تعرفه گمرکی کشور ونزوئلا که از سال ۱۹۹۶ اعمال می‌شود چهار نرخ سطح تعرفه برای کالاهای مختلف تعریف شده است. این نرخ‌ها به ترتیب عبارتند از ۵، ۱۰، ۱۵، ۲۰ درصد البته به طور استثنا تعرفه وسایل نقلیه به ۳۶ درصد نیز می‌رسد. مجموع صادرات کشور ونزوئلا در سال ۲۰۰۸ بیش از ۸۳ میلیارد دلار بوده است که بیشتر صادرات آن مربوط به سوخت‌های معدنی و روغن‌ها (نفت) با کد کالایی دو رقمی ۲۷ به میزان ۷۸ میلیارد دلار است. که ۹۴ درصد از حجم کل صادرات این کشور را در بر می‌گیرد. کالاهای دیگری که بیشترین میزان صادرات را به خود اختصاص داده است به ترتیب عبارت است از آهن آلات و فولاد با کد کالایی دو رقمی ۷۲ به میزان ۱/۶ میلیارد دلار و با ۱/۸

۴. ثاقب، صادقی یارندی، ۱۳۸۳، مؤسسه مطالعات بازرگانی

۲. World trade organization

۳. LAIA

۴. Latin-American Integration Association

۵. Group of Three

۶. Andean

۷. Ad – valorem tariff

درصد از کل صادرات این کشور، آلومینیوم و مشتقات آن با کد کالایی ۷۶ و به میزان ۹۴۰ میلیون دلار و به میزان ۱/۱۲ درصد، سنگ‌های معدنی با کد کالایی ۲۶ به مقدار ۵۲۳ میلیون دلار و به میزان ۰/۶ درصد است. حجم کل واردات کشور ونزوئلا در سال ۲۰۰۸ بیش از ۴۵ میلیارد دلار بوده است. در سطح کالاهای دو رقمی بیشترین میزان واردات مربوط به کد کالایی ۸۴، با شرح راکتور اتمی، دیگ بخار و لوازم خانگی به میزان ۸/۵ میلیارد دلار و با سهم حدود ۱۹ درصدی از کل واردات است. کالاهای دیگری که بیشترین حجم واردات را به خود اختصاص داده است عبارتند از کد کالایی ۸۵، وسایل برقی و قطعات مربوط به آن به میزان ۵/۶ میلیارد دلار و با سهم ۱۲ درصد و کد کالایی ۸۷، وسایل نقلیه، راه‌آهن و تراموا به میزان ۳ میلیارد دلار و با سهم ۷۲ درصد و کد کالایی ۳۰، محصولات دارویی به میزان ۱/۷ میلیارد دلار و با سهم ۴ درصد و کد کالایی ۷۳، مشتقات آهن و فولاد به میزان ۱/۵ میلیارد دلار و با سهم ۳/۴ درصد است.

میزان تجارت ایران با ونزوئلا در سال ۲۰۰۷ حدود ۴۳/۷ میلیون دلار بوده است که حدود ۰/۰۴ درصد از کل تجارت ایران را تشکیل می‌دهد. در واقع، کل تجارت ایران با ونزوئلا ۶/۳ میلیون دلار (۱۳/۲ درصد) مربوط به واردات ایران از ونزوئلا و ۳۷/۴ میلیون دلار (۸۶/۸ درصد) مربوط به صادرات ایران به ونزوئلا است. بر اساس این آمار، صادرات ایران به ونزوئلا ۰/۰۶ درصد از کل ارزش صادرات غیرفتی کشور را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین، واردات از ونزوئلا نیز ۰/۱۵۵ درصد از کل واردات ایران را شامل می‌شود. آمار نشان می‌دهد که ایران در تجارت با ونزوئلا دارای ۳۱ میلیون دلار مازاد تجاری است.

۴. روش‌شناسی پژوهش

روش‌شناسی به کار گرفته شده در این پژوهش، یکی از مدل‌های تعادل جزئی ایستا با عنوان "اسمارت" است. کاربرد علمی تکنیک شبیه‌سازی اسمارت "SMART" به وسیله دبیرخانه انکتاد^۱ با همکاری بانک جهانی^۲ ارائه شده است. این مدل برای شبیه‌سازی اثرات پیشنهاد یک موافقت‌نامه ناحیه تجارت آزاد^۳ بر جریان‌های تجاری دو جانبه یا چند جانبه با دیگر شرکای تجاری است. در این مدل برای تعیین اثرات انعقاد موافقت‌نامه، سمت واردات و سمت صادرات به صورت جداگانه بررسی و سپس با تلفیق این دو با یکدیگر به تعیین اثر خالص مبادرت شود. پیش‌بینی شبیه‌سازی اسمارت به طور مستقیم متأثر از سه متغیر کلیدی یعنی سطح جاری واردات، اندازه کاهش تعرفه و کشش تقاضای واردات است. کل آثار ایجاد منطقه آزاد تجاری از مجموع دو اثر ایجاد تجارت (TC) و انحراف تجارت (TD) محاسبه می‌شود.^۴

الف) ایجاد تجارت (TC):^۵ رابطه زیر، افزایش در واردات ایران در اثر کاهش در قیمت نسبی کالاهای وارداتی را اندازه‌گیری می‌کند که این این واردات جایگزین تولیدات داخلی ایران می‌شود و نتیجه آن افزایش خالص در واردات ایران از ونزوئلا و کاهش خالص در تولیدات داخلی ایران است. در این حالت، کالاهای وارداتی با هزینه‌های کمتر از ونزوئلا جایگزین تولیدات داخلی ایران با هزینه‌های به نسبت بالاتر می‌شود.

$$TC = Em \times M \times \frac{(T1 - T0)}{(1 + T0)} \quad (1)$$

^۱. United nations conference on trade and development (UNCTAD)

^۲. World bank

^۳. Free Trade Area

^۴. Wits. World Bank. org

محاسبه ایجاد تجارت به سه عامل زیر بستگی دارد:

۱. حجم جاری واردات از شرکای تجاری (M).

۲. کشش تقاضای واردات (EM) که به عنوان درصد تغییر در تقاضای واردات است وقتی که قیمت واردات در بازار داخلی به اندازه یک درصد تغییر می‌یابد.

۳. تغییر در نرخ تعرفه واردات ($T_1 - T_0$).

ب) **انحراف تجارت (TD)** ^۱ انحراف تجارت به معنی افزایش در واردات ایران از کشور عضو موافقتنامه بدلیل کاهش در قیمت نسبی کالاهای وارداتی نسبت به سایر شرکای تجاری است که در واقع ترکیب جغرافیایی واردات را تغییر می‌دهد و از رابطه زیر محاسبه می‌شود

$$TD^{Iran} = \frac{M^{Iran} \times M^{Other} \times \frac{dRP^{Iran}}{RP^{Iran}} \times E_S}{M^{Iran} \times M^{Other} + M^{Iran} \times \frac{dRP^{Iran}}{RP^{Iran}} \times E_S} \quad (2)$$

رابطه ۲، افزایش صادرات ایران به بازار کشور عضو موافقتنامه را نشان می‌دهد که در نتیجه جابجایی واردات کشور عضو از کشورهای غیرعضو به طرف واردات از ایران حاصل می‌شود که جدای از افزایش صادرات ایران به علت ایجاد تجارت است. این رابطه نشان می‌دهد که جایگزینی واردات از یک عرضه‌کننده عضو که قیمت آن تغییر یافته است به کشور غیرعضو که قیمت از آن تغییر نیافته صورت پذیرفته و متناسب است با:

۱. تغییر نسبی قیمت $\frac{dRP^{Iran}}{RP^{Iran}} = \frac{1 + T^{Iran}}{1 + T_0^{Iran}} - 1$ ؛ که T_0 و T_1 به ترتیب نرخ‌های تعرفه قبل و بعد از PTA است.

۲. سطح موجود واردات از دو منبع عضو و غیرعضو (M^{Iran}, M^{Other})

۳. کشش جانشینی بین کالاهای دو منبع و غیرعضو (E_S).

با توجه به متغیرهای اشاره شده، ملاحظه می‌شود که اساس محاسبه بر مبنای گزارش آمار واردات اولیه ایران از کشورهای مورد بررسی (کشور ونزوئلا) است. در این پژوهش، آمار واردات مورد نیاز برای محاسبه اثرات ایجاد و انحراف تجارت از نرم افزار $wits^2$ استفاده شده و سال ۲۰۰۷ به عنوان نماینده‌ای از واردات اولیه در محاسبات به کار برده شده است.

۵. محاسبات پژوهش

۵ - ۱. اثر ایجاد و انحراف تجارت در بازار ونزوئلا برای ایران

اثر ایجاد و انحراف تجارت در دو سناریوی کاهش تعرفه واردات کشور ونزوئلا برای ایران به میزان ۱۰۰ و ۳۰ درصد را در جدول ۱ نشان داده‌ایم. افزون بر این، میزان افزایش صادرات، نیز محاسبه کرده‌ایم.

جدول ۱. اثر ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور ونزوئلا برای ایران

(هزار دلار)

نام کشور	ایجاد تجارت برای ایران	انحراف تجارت برای ایران	افزایش صادرات ایران
----------	------------------------	-------------------------	---------------------

^۱. Trade Diversion

^۲. World integrated trade solution

سناریو دوم	سناریو اول	سناریو دوم	سناریو اول	سناریو دوم	سناریو اول	وزن‌ثلا
۳۵۷۳	۱۰۷۲	۱۲۶۶	۳۷۹	۲۳۰۷	۶۹۲	

مأخذ: محاسبات انجام شده در این پژوهش بر اساس خروجی های مدل اسمارت.

بر اساس محاسبات انجام شده، کل اثر ایجاد تجارت در کشور وزن‌ثلا برای ایران در سناریوی اول با کاهش تعرفه به میزان ۳۰ درصد در کالاهای صادراتی ایران ۶۹۲ هزار دلار و در سناریوی دوم با کاهش ۱۰۰ درصد تعرفه کشور وزن‌ثلا در کالاهای صادراتی ۲/۳ میلیون دلار است. همچنین، اثر انحراف تجارت در بازار کشور وزن‌ثلا به نفع ایران در سناریوی اول ۳۷۹ هزار دلار و در سناریوی دوم ۱/۳ میلیون دلار است. در ضمن، افزایش صادرات ایران به کشور وزن‌ثلا در سناریوی اول ۱/۰۷ میلیون دلار و در سناریوی دوم ۳/۶ میلیون دلار است.

با توجه به جدول ۲، در سناریوی اول با کاهش تعرفه به میزان ۳۰ درصد بیشترین اثر ایجاد تجارت مربوط به کالاهای زیر است:

۱. دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ و با سهم ۸۴/۳۱ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۲. وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷ و با سهم ۴/۷۱ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۳. چدن، آهن، فولاد با کد ۷۲ و با سهم ۳/۳ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۴. میوه‌های خوراکی مرکبات با پوست با کد ۰۸ و با سهم ۱/۷۴ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۵. وسایل نقلیه زمینی نواقل روی خط با کد ۸۶ و با سهم ۱/۵۸ درصد از کل اثر ایجاد تجارت.

در جدول زیر نشان داده‌ایم که در سناریوی اول با کاهش تعرفه به میزان ۳۰ درصد بیشترین اثر انحراف تجارت مربوط به کالاهای زیر است:

۱. دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ و با سهم ۷۳/۴۴ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۲. وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷ و با سهم ۱۰/۷۳ درصد از کل اثر انحراف تجارت.

جدول ۲. اثرات ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور وزن‌ثلا برای ایران در سطح کدهای دو رقمی در سناریوی اول (کاهش ۳۰ درصد تعرفه)

(هزار دلار)

ردیف	کد دورقمی	شرح	افزایش صادرات	انحراف تجارت	ایجاد تجارت
۱	۸	میوه‌های خوراکی مرکبات با پوست	۲۱/۰۱۹	۹/۰۷۳	۱۱/۹۴۶
۲	۳۰	محصولات دارویی	۱۶/۵	۱۳/۹۱۱	۲/۵۸۹
۳	۳۲	عصاره‌های دباغی یا رنگرزی	۰/۵۶۳	۰/۳۸۲	۰/۱۸۱
۴	۲۸	محصولات گوناگون صنایع شیمیایی	۲۲/۲۸۷	۱۵/۸۵	۶/۸۱۹
۵	۳۹	مواد پلاستیکی و ساخته شده از...	۱۶/۸۴۹	۶/۳۹	۱۰/۴۶
۶	۴۹	انواع کتاب و نشریات	۰/۲۹۵	۰/۱۷۱	۰/۱۲۴
۷	۵۷	فرش و سایر کف پوش‌ها از مواد نساجی	۵/۹۸۲	۱/۶۶۶	۴/۳۱۵
۸	۶۲	لباس و متفرعات لباس غیر کشیاف و غیر...	۰/۰۸۷	۰/۰۱۲	۰/۰۷۵
۹	۶۳	سایر اشیای نسجی دوخته و مهیا و...	۰/۰۱۳	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶
۱۰	۶۴	کفش، کترو اشیای همانند، اجزا...	۰/۰۰۹	۰/۰۰۶	۰/۰۰۳
۱۱	۷۲	چدن، آهن و فولاد	۲۶/۱۷۱	۳/۳۱	۲۲/۸۶۲
۱۲	۷۳	سرب و مصنوعات از سرب	۱/۲۵۲	۰/۷۰۲	۰/۰۸۶
۱۳	۷۴	مس و مصنوعات از مس	۰/۰۳۲	۰/۰۲۴	۰/۰۰۹
۱۴	۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۰۲

۰/۱۳۵	۰/۲۴۲	۰/۳۷۷	ابزارها، ابزارآلات، مصنوعات....	۸۲	۱۵
۰/۰۴۴	۰/۱۰۴	۰/۱۴۷	مصنوعات گوناگون از فلزات معمولی	۸۳	۱۶
۵۸۳/۲۳۲	۲۷۸/۹۵۷	۸۶۲/۱۹۱	دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی	۸۴	۱۷
۳/۲۳۴	۲/۳۲۶	۵/۵۶۱	ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزا..	۸۵	۱۸
۱۰/۹۴	۰/۳۹۲	۱۱/۳۳۳	وسایل نقلیه زمینی نواقل روی خط	۸۶	۱۹
۳۲/۶۰۵	۴۰/۷۲۷	۷۳/۳۸۲	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۸۷	۲۰
۲/۰۷۸	۵/۵۶	۷/۶۳۹	آلات و دستگاه‌های آپتیک، عکاسی...	۹۰	۲۱
۶۹۱/۳۴۵	۳۷۹/۸۶۸	۱۰۷۱/۶۹۵	جمع کالاهای با تعرفه اولیه غیر صفر		۲۲

مأخذ: محاسبات انجام شده در این پژوهش بر اساس خروجی های مدل اسمارت.

۳. محصولات گوناگون صنایع شیمیایی با کد ۳۸ و با سهم ۴/۱۷ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۴. محصولات دارویی با کد ۳۰ و با سهم ۳/۶۶ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۵. میوه‌های خوراکی مرکبات با پوست با کد ۰۸ و با سهم ۲/۳۹ درصد از کل اثر انحراف تجارت.

جدول ۳، اثرات ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور ونزوئلا برای ایران در سطح کدهای دو رقمی در سناریوی دوم (کاهش ۱۰۰ درصد تعرفه) را نشان می‌دهد.

همان‌طور که در جدول زیر نشان داده شده، در سناریوی دوم با کاهش تعرفه به میزان ۱۰۰ درصد بیشترین اثر ایجاد تجارت مربوط به کالاهای زیر است:

۱. دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ و با سهم ۸۴/۲۶ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۲. وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷ و با سهم ۴/۷۱ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۳. چدن، آهن، فولاد با کد ۷۲ و با سهم ۳/۳ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۴. میوه‌های خوراکی مرکبات با پوست با کد ۰۸ و با سهم ۱/۷۳ درصد از کل اثر ایجاد تجارت،

۵. وسایل نقلیه زمینی نواقل روی خط با کد ۸۶ و با سهم ۱/۵۸ درصد از کل اثر ایجاد تجارت.

در جدول زیر نشان داده‌ایم که در سناریوی دوم با کاهش تعرفه به میزان ۱۰۰ درصد بیشترین اثر انحراف تجارت مربوط به کالاهای زیر است:

۱. دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ و با سهم ۷۳/۴۴ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۲. وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷ و با سهم ۱۰/۷۴ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۳. محصولات گوناگون صنایع شیمیایی با کد ۳۸ و با سهم ۴/۰۷ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۴. محصولات دارویی با کد ۳۰ و با سهم ۳/۶۶ درصد از کل اثر انحراف تجارت،

۵. میوه‌های خوراکی مرکبات با پوست با کد ۰۸ و با سهم ۲/۳۹ درصد از کل اثر انحراف تجارت.

جدول ۳. اثرات ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور ونزوئلا برای ایران
در سناریوی کاهش ۱۰۰ درصد تعرفه

(هزار دلار)

ردیف	کد دورقمی	شرح	افزایش صادرات	انحراف تجارت	ایجاد تجارت
۱	۸	میوه‌های خوراکی مرکبات با پوست	۷۰/۸۱۶	۳۰/۹۹۷	۳۹/۸۱۸
۲	۳۰	محصولات دارویی	۵۵/۰۰۵	۴۶/۳۷۴	۸/۶۳۲
۳	۳۲	عصاره‌های دباغی یا رنگرزی	۱/۸۷۹	۱/۲۷۶	۰/۶۰۳
۴	۳۸	محصولات گوناگون صنایع شیمیایی	۷۴/۳۰۳	۵۱/۵۷۲	۲۲/۷۳۲
۵	۳۹	مواد پلاستیکی و ساخته شده از...	۵۶/۲۶۶	۲۱/۴۰۳	۳۴/۸۶۴
۶	۴۹	انواع کتاب و نشریات	۰/۹۸۴	۰/۵۷۱	۰/۴۱۲
۷	۵۷	فرش و سایر کف پوش‌ها از مواد نساجی	۲۰/۱۲۴	۵/۷۳۹	۱۴/۳۸۵
۸	۶۲	لباس و متفرعات لباس غیر کشباف و غیر...	۰/۲۹۱	۰/۰۴۱	۰/۲۵
۹	۶۳	سایر اشیای نسجی دوخته و مهیا و...	۰/۰۴۲	۰/۰۲۴	۰/۰۱۸
۱۰	۶۴	کفش، کترو اشیای همانند، اجزا...	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۱
۱۱	۷۲	چدن، آهن و فولاد	۸۷/۲۸۵	۱۱/۰۷۸	۷۶/۲۰۶
۱۲	۷۳	سرب و مصنوعات از سرب	۴/۱۷۳	۲/۳۴۱	۱/۸۳۱
۱۳	۷۴	مس و مصنوعات از مس	۰/۱۰۹	۰/۰۸	۰/۰۲۸
۱۴	۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۰/۰۲۱	۰/۰۱۵	۰/۰۰۵
۱۵	۸۲	ابزارها، ابزارآلات، مصنوعات...	۱/۲۵۷	۰/۸۰۸	۰/۴۴۸
۱۶	۸۳	مصنوعات گوناگون از فلزات معمولی	۰/۴۹۱	۰/۳۴۶	۰/۱۴۵
۱۷	۸۴	دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی	۲۸۷۳/۷۵۴	۹۲۹/۶۴۱	۱۹۴۴/۱۱۱۳
۱۸	۸۵	ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزا...	۱۸/۵۳۲	۷/۷۵۱	۱۰/۷۸
۱۹	۸۶	وسایل نقلیه زمینی نواقل روی خط	۳۷/۷۷۶	۱/۳۰۹	۳۶/۴۶۷
۲۰	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۲۴۴/۶۳	۱۳۵/۹۴۶	۱۰۸/۶۸۶
۲۱	۹۰	آلات و دستگاه‌های آپتیک، عکاسی...	۲۵/۴۸	۱۸/۵۴۸	۶/۹۳۲
۲۲		جمع کالاهای با تعرفه اولیه غیر صفر	۳۵۷۳/۲۴۹	۱۲۶۵/۸۸۱	۲۳۰۷/۳۶۵

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

۵-۲. اثر ایجاد و انحراف تجارت در بازار ایران برای کشور ونزوئلا

بر اساس محاسبات انجام‌شده، کل اثر ایجاد تجارت در ایران برای کشور ونزوئلا در سناریوی اول با کاهش ۳۰ درصدی در تعرفه کالاهای وارداتی ایران ۶۳۸ هزار دلار و در سناریوی دوم با کاهش ۱۰۰ درصدی در تعرفه کالاهای وارداتی ایران، ۲/۱ میلیون دلار است. همچنین، اثر انحراف تجارت در سناریوی اول ۱۸ هزار دلار و در سناریوی دوم ۶۱ هزار دلار است.

جدول ۴. اثر ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور ایران برای ونزوئلا

(هزار دلار)

نام کشور	ایجاد تجارت برای ونزوئلا		انحراف تجارت برای ونزوئلا		افزایش واردات ایران از ونزوئلا	
	سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی اول	سناریوی دوم
ایران	۶۳۷/۹	۲۱۲۶/۴	۱۸/۴	۱۶/۴۵	۶۵۶/۳	۲۱۸۷/۸

جدول ۵. اثرات ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور ایران برای ونزوئلا در سطح کدهای دو رقمی در سناریوی کاهش ۳۰ درصد تعرفه

(هزار دلار)

ردیف	کد دو رقمی	شرح	افزایش واردات	انحراف تجارت	ایجاد تجارت	تعرفه اولیه	تعرفه سناریوی اول
۱	۷۲	چدن، آهن، فولاد	۶۴۹/۶۱۱	۱۳/۴۱۴	۶۳۶/۱۹۸	۴	۲/۸
۲	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۶/۷۶۲	۵/۰۳۷	۱/۷۲۶	۹۰	۶۳
۳		جمع	۶۵۶/۳۷۳	۱۸/۴۵۱	۶۳۷/۹۲۴		

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

جدول ۶. اثرات ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشور ایران برای ونزوئلا

در سناریوی کاهش ۱۰۰ درصد تعرفه

(هزار دلار)

ردیف	کد دو رقمی	شرح	افزایش واردات	انحراف تجارت	ایجاد تجارت	تعرفه اولیه	تعرفه سناریوی اول
۱	۷۲	چدن، آهن، فولاد	۱۶۵،۲/۲۹	۴۴/۶۳۴	۲،۱۲۰/۶۶	۴	۰
۲	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۲۲/۵۷۱	۱۶/۸۱۹	۵/۷۵۲	۹۰	۰
۳		جمع	۲،۱۸۷/۸۶	۶۱/۴۵۳	۲،۱۲۶/۴۱		

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

نتایج نشان می‌دهد در سطح کدهای دو رقمی نیز بیشترین اثر ایجاد و انحراف تجارت مربوط به کد ۷۲ با عنوان چدن و آهن و فولاد با سهم ۹۹ درصد از کل ایجاد و انحراف تجارت و کد ۸۷ با عنوان وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با سهم یک درصد از کل می‌باشد. این نتایج را در جدول‌های ۵ و ۶ نشان داده‌ایم.

۵. تغییرات در تجارت ایران (صادرات و واردات) در اثر ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا

همان‌طور که اشاره شد، مجموع اثر ایجاد تجارت و انحراف تجارت در کشور ونزوئلا برای ایران برابر با میزان افزایش صادرات و همچنین مجموع اثرات یاد شده در ایران برای ونزوئلا برابر با افزایش در واردات ایران است. در این بخش، ابتدا تغییرات در صادرات و واردات ایران در سطح کل و سپس در سطح کدهای شش رقمی و دو رقمی را ارائه می‌کنیم.

۵-۱. تغییرات در صادرات و واردات ایران در سطح کل

مطابق جدول ۷ و از آنجا که صادرات ایران به کشور ونزوئلا قبل از دو سناریو مطرح شده برابر با ۳۷/۴ میلیون دلار است، افزایش صادرات ایران به ونزوئلا بر اساس سناریوی اول ۱ میلیون دلار و با رشد ۲/۷ درصدی بر اساس سناریوی دوم به میزان ۳/۶ میلیون دلار و با رشد معادل ۹/۶ درصدی خواهد بود. بدین ترتیب صادرات ایران پس از اعمال سناریوی اول به ونزوئلا به ۳۸/۵ میلیون دلار و پس از اعمال سناریوی دوم به ۴۱ میلیون دلار خواهد رسید. گفتنی است که از کل صادرات ایران به ونزوئلا به میزان ۲۷/۹ میلیون دلار مربوط به صادرات تراکتور ماشینی است که دارای تعرفه صفر در صادرات ایران به ونزوئلا است، بنابراین در محاسبات مربوط به کاهش تعرفه‌ها به کار گرفته نمی‌شوند و در واقع، سناریوهای افزایش صادرات مربوط به کالاهای با تعرفه غیر صفر است که مجموع آنها ۹/۵ میلیون دلار است.

جدول ۷. میزان افزایش صادرات ایران بر اساس دو سناریو

(هزار دلار)

نام کشور وارد کننده	میزان صادرات اولیه	افزایش صادرات سناریوی اول	افزایش صادرات سناریوی دوم	میزان صادرات پس از سناریوی اول	میزان صادرات پس از سناریوی دوم	نرخ رشد سناریو اول سناریو دوم
ونزوئلا	۳۷۴۴۶/۹	۱۰۷۱	۳۵۷۳	۳۸۵۱۷/۹	۴۱۰۱۹/۹	۲/۷ ۹/۶

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

واردات ایران از کشور ونزوئلا قبل از دو سناریوی مطرح شده برابر ۶/۳ میلیون دلار است. مطابق جدول ۸، افزایش واردات ایران از ونزوئلا بر اساس سناریوی اول ۶۵۶ هزار دلار و با رشد ۱۰ درصدی و بر اساس سناریوی دوم به میزان ۲/۲ میلیون دلار و با رشد ۳۴ درصدی خواهد بود. بدین ترتیب، واردات ایران پس از اعمال سناریوی اول از ونزوئلا به ۶/۹ میلیون دلار می‌رسد.

جدول ۸. میزان افزایش واردات ایران بر اساس دو سناریو

(هزار دلار)

نام کشور صادر کننده	میزان واردات اولیه	افزایش واردات سناریوی اول	افزایش واردات سناریوی دوم	میزان واردات پس از سناریوی اول	میزان واردات پس از سناریوی دوم	نرخ رشد سناریو اول سناریو دوم
ونزوئلا	۶۳۱۳	۶۵۶/۳	۲۱۸۷/۸	۶۹۶۹	۸۵۰۱	۱۰٪ ۳۴٪

مأخذ: محاسبات انجام شده توسط محققین

۵-۴. تغییرات در صادرات و واردات ایران در سطح کدهای دو رقمی

در جدول ۹، تغییرات در صادرات ایران به ونزوئلا را در سناریوی اول با کاهش تعرفه ۳۰ درصدی و در جدول ۱۰، تغییرات در صادرات ایران به ونزوئلا را در سناریوی دوم با کاهش تعرفه ۱۰۰ درصدی بر حسب کدهای دو رقمی ارائه کرده‌ایم. با مقایسه سهم هر یک از گروه‌های کالایی یاد شده در صادرات اولیه ایران و همچنین، سهم همان گروه‌های کالایی در میزان

افزایش صادرات پس از ایجاد PTA، میزان اهمیت کالاها در گسترش صادرات مشخص می‌شود. با در نظر گرفتن معیار یاد شده، کد کالایی (۸۴) دیگ‌های بخار آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی (۸۷) وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط (۷۲) مصنوعات آهن و استیل (۳۸) محصولات گوناگون و صنایع شیمیایی (۰۸) میوه خوراکی با پوست و مرکبات از با اهمیت‌ترین کالاهای صادراتی است که لازم است در زمان مذاکرات مورد توجه ویژه قرار گیرد؛ به طوری که کد کالایی ۸۴ با ۸۰/۴۲ درصد از افزایش صادرات و کد ۸۷ با ۶/۸۵ درصد از افزایش صادرات و کد کالایی ۷۲ با ۲/۴۲ درصد از افزایش صادرات و کد کالایی ۳۸ با ۲/۰۸

جدول ۹. تغییرات صادرات ایران در اثر ایجاد PTA با ونزوتلا در سناریوی کاهش تعرفه ۳۰ درصد

(هزار دلار)

ردیف	کد دولتی	شرح	صادرات قبل از سناریو	صادرات بعد از سناریو اول	افزایش صادرات	درصد صادرات اولیه	درصد افزایش صادرات از کل افزایش	درصد افزایش صادرات هر کالا
۱	۸	میوه‌های خوراکی مرکبات پاپوست	۱۷۷/۶۰۳	۱۹۸/۶۲۲	۲۱/۰۱۹	۱/۸۶	۱/۹۶	۱۱/۸۳
۲	۳۰	محصولات دارویی	۳۵۰	۳۶۶/۵	۱۶/۵	۳/۶۷	۱/۵۴	۴/۷۱
۳	۳۲	عصاره‌های دباغی یا رنگرزی	۹/۹۶۳	۱۰/۵۲۶	۰/۵۶۳	۰/۱۰	۰/۰۵	۵/۶۵
۴	۳۸	محصولات گوناگون صنایع شیمیایی	۳۷۸/۸۴	۴۰۱/۱۲۷	۲۲/۲۸۷	۳/۹۷	۲/۰۵	۵/۸۸
۵	۳۹	مواد پلاستیکی و ساخته شده از...	۸۵/۲۲۷	۱۰۲/۰۷۶	۱۶/۸۴۹	۰/۸۹	۱/۵۷	۱۹/۷۷
۶	۴۹	کتاب و نشریات	۲/۱۶۸	۲/۴۶۳	۰/۲۹۵	۰/۰۲	۰/۰۳	۱۳/۶۱
۷	۵۷	فرش و سایر کف پوش‌ها از مواد نساجی	۳۲/۸۷۱	۳۸/۸۵۳	۵/۹۸۲	۰/۳۴	۰/۵۶	۱۸/۲۰
۸	۶۲	لباس و متفرعات لباس غیر کشیاف و غیر...	۰/۱	۰/۱۸۷	۰/۱۸۷	۰/۰۰	۰/۰۱	۸۷/۰۰
۹	۶۳	سایر اشیای نسجی دوخته و مهیا و...	۰/۰۶	۰/۰۷۳	۰/۰۱۳	۰/۰۰	۰/۰۰	۲۱/۶۷
۱۰	۶۴	کفش، کترو اشیای همانند، اجزا...	۰/۰۵	۰/۰۵۹	۰/۰۰۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۱۸/۰۰
۱۱	۷۲	چدن، آهن و فولاد	۹۱/۹۶۵	۱۱۸/۱۳۶	۲۶/۱۷۱	۰/۹۶	۲/۴۴	۲۸/۴۶
۱۲	۷۳	سرب و مصنوعات از سرب	۱۸/۷۰۵	۱۹/۹۵۷	۱۲/۲۵۲	۰/۲۰	۰/۱۲	۶/۶۹
۱۳	۷۴	مس و مصنوعات از مس	۰/۴۰۶	۰/۴۳۸	۰/۰۳۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۷/۸۸
۱۴	۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۰/۰۷۸	۰/۰۸۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۷/۶۹
۱۵	۸۲	ابزارها، ابزار آلات، مصنوعات...	۴/۱۸۱	۴/۵۵۸	۰/۳۷۷	۰/۰۴	۰/۰۴	۹/۰۲
۱۶	۸۳	مصنوعات گوناگون از فلزات معمولی	۱/۷۴۹	۱/۸۹۶	۰/۱۴۷	۰/۰۲	۰/۰۱	۸/۴۰
۱۷	۸۴	دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین-آلات مکانیکی	۷۴۳۱/۳۸	۸۲۹۲/۵۸۴	۸۶۲/۱۹۱	۷۷/۹۶	۸۰/۴۵	۱۱/۶۰
۱۸	۸۵	ماشین آلات و دستگاه‌های برقی و اجزا...	۵۰/۲۳۸	۵۵/۷۹۹	۵/۵۶۱	۰/۵۳	۰/۵۲	۱۱/۰۷
۱۹	۸۶	وسایل نقلیه زمینی نواقل روی خط	۶/۷۲	۱۸/۰۵۳	۱۱/۳۳۳	۰/۰۷	۱/۰۶	۱۶۸/۶۵
۲۰	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۷۱۹/۲۳۹	۷۹۲/۶۲۱	۷۳/۳۸۲	۷/۵۵	۶/۸۵	۱۰/۲۰
۲۱	۹۰	آلات و دستگاه‌های آپتیک، عکاسی...	۱۷۰/۴۷۲	۱۷۸/۱۱۱	۷/۶۳۹	۱/۷۹	۰/۷۱	۴/۴۸
۲۲		جمع کالاهای با تعرفه اولیه غیر صفر	۹۵۳۲/۰۲	۱۰۶۰۳/۷۲	۱۰۷۱/۷۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

جدول ۱۰. تغییرات صادرات ایران در اثر ایجاد PTA با ونزوئلا بر حسب کدهای دو رقمی

در سناریوی کاهش تعرفه ۱۰۰ درصد

(هزار دلار)

ردیف	کد تعرفه	شرح	صادرات قبل از سناریو	صادرات بعد از سناریو اول	افزایش صادرات	درصد صادرات اولیه	درصد افزایش صادرات از کل افزایش	هر کالا
۱	۸	میوه‌های خوراکی مرکبات پاپوست	۱۷۷/۶۰۳	۲۴۸/۴۱۹	۷۰/۸۱۶	۱/۸۶	۱/۹۸	۳۹/۸۷
۲	۳۰	محصولات دارویی	۳۵۰	۴۰۵/۰۰۵	۵۵/۰۰۵	۳/۶۷	۱/۵۴	۱۵/۷۲
۳	۳۲	عصاره‌های دباغی یا رنگرزی	۹/۹۶۳	۱۱/۸۴۲	۱/۸۷۹	۰/۱۰	۰/۰۵	۱۸/۸۶
۴	۳۸	محصولات گوناگون صنایع شیمیایی	۳۷۸/۸۴	۴۵۲/۱۴۳	۷۴/۳۰۳	۳/۹۷	۲/۰۸	۱۹/۶۱
۵	۳۹	مواد پلاستیکی و ساخته شده از...	۸۵/۲۲۷	۱۴۱/۴۹۳	۵۶/۲۶۶	۰/۸۹	۱/۵۷	۶۶/۰۲
۶	۴۹	کتاب و نشریات	۲/۱۱۷	۳/۱۵۴	۰/۹۸۴	۰/۰۲	۰/۰۳	۴۵/۲۵
۷	۵۷	فرش و سایر کف پوش‌ها از مواد نساجی	۳۲/۸۷۱	۵۲/۹۹۵	۲۰/۱۲۴	۰/۳۴	۰/۵۶	۶۱/۲۲
۸	۶۲	لباس و متفرعات لباس غیر کشیافت و غیر...	۰/۱	۰/۳۹۱	۰/۲۹۱	۰/۰۰	۰/۰۱	۲۹۱/۰۰
۹	۶۳	سایر اشیای نسجی دوخته و مهیا و...	۰/۰۶	۰/۱۰۲	۰/۰۴۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۷۰/۰۰
۱۰	۶۴	کفش، گترو اشیای همانند اجزا...	۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۳	۰/۰۰	۰/۰۰	۶۰/۰۰
۱۱	۷۲	چدن، آهن و فولاد	۹۱/۹۶۵	۱۷۹/۲۵	۸۷/۲۸۵	۰/۹۶	۲/۴۴	۹۴/۹۱
۱۲	۷۳	سرب و مصنوعات از سرب	۱۸/۷۰۷	۲۲/۸۸	۴/۱۷۳	۰/۲۰	۰/۱۲	۲۲/۳۱
۱۳	۷۴	مس و مصنوعات از مس	۰/۴۰۸	۰/۵۱۷	۰/۱۰۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۲۶/۷۲
۱۴	۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۰/۰۷۸	۰/۰۹۹	۰/۰۲۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۲۶/۹۲
۱۵	۸۲	ابزارها، ابزارآلات، مصنوعات...	۴/۱۸۱	۵/۴۳۸	۱/۲۵۷	۰/۰۴	۰/۰۴	۳۰/۰۶
۱۶	۸۳	مصنوعات گوناگون از فلزات معمولی	۱/۷۴۹	۲/۲۴	۰/۴۹۱	۰/۰۲	۰/۰۱	۲۸/۰۷
۱۷	۸۴	دیگ‌های بخار و آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی	۷۴۳/۱/۴	۱۰۳۰۵/۱۵۴	۲۸۷۲/۷۵۴	۷۷/۹۶	۸۰/۴۲	۳۸/۶۷
۱۸	۸۵	ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و اجزا...	۵۰/۲۴۱	۶۸/۷۷۳	۱۸/۵۳۲	۰/۵۳	۰/۵۳	۳۶/۸۹
۱۹	۸۶	وسایل نقلیه زمینی نواقل روی خط	۶/۷۲	۳۴/۴۹۶	۳۷/۷۷۶	۰/۰۷	۱/۰۶	۵۶۲/۱۴
۲۰	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۷۱۹/۲۳۹	۹۶۲/۸۶۹	۲۴۴/۶۳	۷/۵۵	۶/۸۵	۳۴/۰۱
۲۱	۹۰	آلات و دستگاه‌های آپتیک، عکاسی...	۱۷۰/۴۸۶	۱۹۵/۹۶۵	۲۵/۴۷۹	۱/۷۹	۰/۷۱	۱۴/۹۴
۲۲		جمع کالاهای با تعرفه اولیه غیر صفر	۹۵۳۲/۰۶۴	۱۳۱۰۵/۳۱۳	۳۵۷۲/۲۴۹	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	

مأخذ: یافته‌های این پژوهش.

درصد از افزایش صادرات و کد کالایی ۰۸ با ۱/۹۸ درصد از افزایش صادرات بیشترین اثرات افزایش صادرات ایران به ونزوئلا را دارند. بدین ترتیب، با کاهش تعرفه هم به اندازه ۱۰۰ درصد و هم به اندازه ۳۰ درصد صادرات کالا به کشور ونزوئلا در یک طیف و نوع از کالاهای صادراتی افزایش می‌یابد. گفتنی است که صادرات کالاهایی در نظر گرفته شده که تعرفه غیر صفر دارد. در واقع، ایران به ونزوئلا تراکتور با کد کالایی ۸۷۰۱۹۰ به میزان ۲۷ میلیون دلار صادر می‌کند و تعرفه این کالا برای تمام کشورها صفر است

که در محاسبات وارد نمی‌شود؛ چرا که میزان صادرات آن قبل و بعد از توافقنامه تجارت ترجیحی^۱ ثابت می‌ماند. در جدول ۱۱، تغییرات واردات از ونزوئلا در سناریوی اول با کاهش تعرفه ۳۰ درصد و در جدول ۱۲، تغییرات واردات ایران از ونزوئلا در سناریوی دوم با کاهش تعرفه ۱۰۰ درصد بر حسب کدهای دو رقمی ارائه شده است.

جدول ۱۱. تغییرات واردات ایران از ونزوئلا در اثر ایجاد PTA بر حسب کدهای دورقمی
در سناریوی کاهش تعرفه ۳۰ درصد

(هزار دلار)

ردیف	کد دو رقمی	شرح	واردات قبل از سناریو	واردات بعد از سناریو اول	افزایش واردات	درصد واردات اولیه	درصد افزایش واردات از کل	درصد افزایش واردات هر کالا
۱	۷۲	چدن، آهن، فولاد	۶۲۸۹/۱۷	۶۹۳۶/۳۲	۶۴۹/۶۱۱	۹۹/۶۲	۹۸/۹۷	۱۰/۳۳
۲	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۲۳/۷۵۷	۳۰/۵۱۹	۶/۷۶۲	۰/۳۸	۱/۰۳	۲۸/۴۶
۳		جمع	۶۳۱۳/۴۶۷	۶۹۶۹/۸۳۹	۶۵۶/۳۷۳	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

جدول ۱۲. تغییرات واردات ایران از ونزوئلا در اثر ایجاد PTA بر حسب کدهای دو رقمی
در سناریوی کاهش تعرفه ۱۰۰ درصد

(هزار دلار)

ردیف	کد دو رقمی	شرح	واردات قبل از سناریو	واردات بعد از سناریو اول	افزایش واردات	درصد واردات اولیه	درصد افزایش واردات از کل	درصد افزایش واردات هر کالا
۱	۷۲	چدن، آهن، فولاد	۶,۲۸۹/۷۱	۸,۴۵۵/۰۰	۲,۱۶۵/۲۹	۹۹/۶۲	۹۹/۶۲	۳۴/۴۳
۲	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۲۳/۷۵۷	۴۶/۳۲۸	۲۲/۵۷۱	۰/۳۸	۰/۳۸	۹۵/۰۱
۳		جمع	۶,۳۱۳/۴۷	۸,۵۰۱/۳۳	۲,۱۸۷/۸۶	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

نتایج نشان می‌دهد که اصلی‌ترین افزایش در واردات ایران مربوط به آهن و فولاد با کد ۷۲ و وسایل نقلیه زمینی با کد ۸۷ است. کد کالایی ردیف اول حدود ۹۹ درصد از واردات غیر نفتی را شامل می‌شود و در صادرات کاهش تعرفه‌ها در قالب PTA حدود ۹۸ درصد از افزایش واردات را به خود اختصاص خواهد داد.

۵-۵. آثار PTA بین ایران و ونزوئلا بر تراز تجاری ایران

ایران در تجارت با ونزوئلا دارای مزاد تراز تجاری به میزان ۳۱ میلیون دلار است پس از ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا در سناریوی اول مزاد تراز تجاری به ۳۱/۴ میلیون دلار و در سناریوی دوم به ۳۲/۴ میلیون دلار می‌رسد. (جدول ۱۳)

جدول ۱۳. تراز تجاری ایران پس از ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا

(میلیون دلار)

ایران و ونزوئلا	تراز تجاری اولیه	تراز تجاری ثانویه سناریوی اول	تراز تجاری ثانویه سناریوی دوم
ایران و ونزوئلا	۳۱	۳۱/۴	۳۲/۴

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

علت این امر، افزایش بیشتر صادرات ایران نسبت به واردات از ونزوئلا پس از ایجاد PTA است. گفتنی است که در سناریوی اول اثر ایجاد تجارت در افزایش مزاد تجاری ایران ۵۴ هزار دلار و اثر انحراف تجارت در افزایش مزاد تجاری ایران ۳۶۰ هزار دلار است. در سناریوی دوم، اثر ایجاد تجارت در افزایش مزاد تجاری ۱۸۰ هزار دلار و اثر انحراف تجارت در افزایش مزاد تجاری ایران ۱۲۰۴ هزار دلار است. در واقع، به علت کاهش تعرفه واردات از ایران تجارت ونزوئلا با کشورهای دیگر به سمت ایران منحرف شده و مکان جغرافیایی واردات در ونزوئلا تغییر پیدا کرده و به سمت ایران متمایل می‌شود.

۵-۶. آثار ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا بر درآمدهای تعرفه‌ای ایران

کل درآمد تعرفه‌ای ایران در قبال واردات از ونزوئلا در سال ۲۰۰۷، برابر ۲۷۳ هزار دلار بوده است، پس از ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا درآمدهای تعرفه‌ای در ایران کاهش یافته و بر مبنای سناریوی اول به ۲۱۳/۵ هزار دلار رسیده که با کاهشی به میزان

۲۲٪ مواجهه است.

بر مبنای سناریوی دوم با صفرشدن تعرفه‌ها، به طور قطع درآمد تعرفه‌ای ایران به صفر می‌رسد و ۱۰۰ درصد تغییرات مشاهده می‌شود. در جدول زیر بر اساس کدهای کالا‌های دو رقمی تغییرات درآمدهای تعرفه‌ای را نشان داده‌ایم.

جدول ۱۴. تغییرات درآمدهای تعرفه‌ای ایران پس از ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا به تفکیک کدهای دو رقمی

(هزار دلار)

ردیف	کد کالا	شرح	واردات اولیه	تعرفه اولیه	درآمد تعرفه اولیه	تعرفه پس از سناریو اول	واردات پس از سناریو اول	درآمد ناشی از تعرفه ثانویه	تغییر در درآمد
۱	۷۲	چدن، آهن، فولاد	۶,۲۸۹/۷۱	۴	۲۵۱/۵۹	۲/۸	۶۹۳۹/۳۲	۱۹۴/۳۰	-۵۷/۲۹
۲	۸۷	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط	۲۳/۷۶	۹۰	۲۱/۳۸	۶۳	۳۰/۵۲	۱۹/۲۳	-۲/۱۵
۳		جمع	۶۳۱۳/۴۷		۲۷۲/۹۷		۶۹۶۹/۸۴	۲۱۳/۵۳	-۵۹/۴۴

مأخذ: محاسبات این پژوهش.

۶. نتایج کلی تحقیق

مهم‌ترین اقلام گروه‌های کالا‌های صادراتی ایران به ونزوئلا در سطح کدهای دو رقمی HS را به ترتیب وسایط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷ و به میزان ۲۸/۴ میلیون دلار و به میزان ۷۵ درصد از کل صادرات دیگ‌های بخار آب گرم و ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ و به میزان متوسط ۷/۵ میلیون دلار و ۲۰ درصد از کل صادرات ایران به ونزوئلا و چدن، آهن و فولاد با کد ۷۲ به میزان ۳۹۱ هزار دلار و به میزان ۱/۰۴ درصد از کل صادرات را تشکیل می‌دهد. عمده‌ترین گروه‌های کالایی وارداتی ایران از ونزوئلا شامل چدن آهن و فولاد با کد ۷۲ به میزان ۶/۳ میلیون دلار و ۹۹ درصد از واردات و وسایط نقلیه زمینی غیر از ریل روی خط با کد ۸۷ به میزان ۲۴ هزار دلار و یک درصد از واردات را تشکیل می‌دهد. گفتنی است که واردات ایران با کد ۸۷ مربوط به آهن خام و شمش و صادرات آن مربوط به آهن نورد شده و محصولات آهن از ورق است.

از آنجا که مجموع اثرات ایجاد و انحراف تجارت در کشور ونزوئلا به نفع ایران، برابر افزایش صادرات ایران و مجموع اثرات یاد شده در ایران برای کشور ونزوئلا برابر افزایش در واردات است، در نتیجه بر اساس یافته‌های این پژوهش پس از ایجاد یک PTA با کاهش موانع تعرفه‌ای بین ایران و ونزوئلا مشاهده می‌شود که میزان صادرات و واردات ایران (حجم تجارت) در قبال ونزوئلا افزایش می‌یابد، در نتیجه، فرضیه پژوهش مبنی بر گسترش حجم مبادلات تجاری غیرنفتی ایران مورد تأیید قرار می‌گیرد.

در سطح کدهای دو رقمی HS نتایج نشان می‌دهد که اصلی‌ترین افزایش در صادرات ایران بر اساس نسبت افزایش صادرات کالا به کل صادرات اولیه کالا‌های با تعرفه غیر صفر عبارت خواهد بود از:

۱. دیگ‌های بخار آب گرم، راکتور هسته‌ای، ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴

۲. وسایط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷

۳. مصنوعات آهن و استیل با کد ۷۲

۴. محصولات گوناگون صنایع شیمیایی با کد ۳۸

۵. میوه‌های خوراکی و مرکبات با کد ۰۸.

با توجه به این نتایج، در سطح کدهای دو رقمی HS که بیشترین افزایش در واردات از ونزوئلا را خواهد داشت، عبارتند از:

۱. چدن آهن و فولاد با کد ۷۲،

۲. وسایط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷.

پس از ایجاد یک PTA بین ایران و ونزوئلا درآمدهای تعرفه‌ای ایران کاهش می‌یابد. کاهش درآمدهای تعرفه‌ای ایران پس از ایجاد یک PTA در مورد تمامی کشورها به وقوع خواهد پیوست؛ اما مقدار این کاهش در مورد کشورهای مختلف متفاوت است. از این رو فرضیه دوم که بر اساس آن ادعا شده است درآمدهای تعرفه‌ای ایران در اثر یک PTA کاهش می‌یابد، پذیرفته می‌شود.

در بررسی تغییرات درآمدهای تعرفه‌ای ایران پس از ایجاد یک PTA بین ایران و کشور ونزوئلا در سطح کدهای دو رقمی، یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین کاهش درآمدهای تعرفه‌ای ایران را خواهد داشت، عبارتند از:

۱. چدن، آهن و فولاد با کد ۷۲،

۲. وسایط نقلیه زمینی با کد ۸۷.

با توجه به تغییر صادرات و واردات ایران در تجارت با ونزوئلا در قالب PTA تراز تجاری ایران نیز دستخوش تغییر خواهد شد. نتایج نشان می‌دهد مازاد تراز تجاری ایران با ونزوئلا افزایش می‌یابد. علت این امر افزایش صادرات بیشتر ایران نسبت به صادرات کشور ونزوئلا پس از ایجاد PTA است. گفتمی است بخشی از افزایش مازاد تراز تجاری ایران با ونزوئلا مربوط به انحراف تجارت ونزوئلا به نفع ایران است. در واقع، این بخش از واردات در ونزوئلا نیز قبلاً وجود داشته است و پس از ایجاد یک PTA از کشورهای دیگر با تغییر مکان جغرافیایی به سمت ایران منحرف می‌شود، از این رو فرضیه سوم پژوهش یعنی تراز تجاری ایران در اثر کاهش موانع تعرفه‌ای در چارچوب PTA با ونزوئلا بهبود می‌یابد، مورد قبول واقع می‌شود.

بر اساس محاسبات انجام شده، کل اثر ایجاد تجارت در ایران برای ونزوئلا در سناریوی اول ۶۳۸ هزار دلار و در سناریوی دوم ۲۱۲۶ هزار دلار برآورد شده است. همچنین، اثر انحراف تجارت نیز در سناریوی اول ۱۸ هزار دلار و در سناریوی دوم ۶۱ هزار دلار پیش‌بینی شده است. بر اساس نتایج، فرضیه چهارم پژوهش تأیید می‌شود، زیرا نشان داده‌ایم که در اثر کاهش موانع تعرفه‌ای در چارچوب PTA با ونزوئلا، ایجاد تجارت در ایران بزرگتر از اثر انحراف تجارت در ایران خواهد شد.

۷. پیشنهادات

۱. با توجه به ویژگی‌های کشور ونزوئلا و عضویت این کشور در WTO، در صورتی که به لحاظ مسایل سیاسی و به رغم فاصله جغرافیایی دو کشور، گسترش مناسبات مد نظر قرار گیرد، برای افزایش حجم تجارت دو کشور، توصیه می‌شود که جمهوری اسلامی ایران به منظور ورود در همگرایی اقتصادی در پی ایجاد یک موافقت‌نامه ترتیبات تجارت ترجیحی در قبال کشور ونزوئلا بر آید که فرصت‌های به وجود آمده به دلیل برآورده ساختن منافع مختلف اقتصادی سیاسی از دست نرود.

۲. به منظور گرفتن امتیازات تعرفه‌ای در مذاکرات، باید کالا یا کالاهایی مد نظر قرار گیرند که بیشترین ایجاد تجارت و همچنین انحراف تجارت در کشور ونزوئلا برای ایران داشته باشد. نتایج این پژوهش که مبتنی بر کاهش سراسری تعرفه است نشان می‌دهد که ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ وسایط نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط با کد ۸۷ و مصنوعات آهن و استیل با کد ۷۲، محصولات گوناگون صنایع شیمیایی با کد ۳۸ و میوه‌های خوراکی و مرکبات با کد ۰۸ بیشترین اثر در افزایش صادرات ایران به کشور ونزوئلا از کاهش موانع تعرفه‌ای خواهند داشت.

۳. صادرات کالا به کشور ونزوئلا از تنوع بسیار بیشتری نسبت به واردات از آن کشور برخوردار است. این مسأله می‌تواند به افزایش بیشتر صادرات کالاهای غیرنفتی ایران منجر شود. بر این اساس توصیه می‌شود علاوه بر توجه به تنوع کالاهای صادراتی، هدف‌گیری صادرات برای کالاهایی باشد که بیشترین آثار انحراف تجارت و ایجاد تجارت در کشور ونزوئلا برای ایران داشته و حجم بالاتری از تجارت کشور را تشکیل می‌دهند. تبلیغات و بازاریابی مفید نقش قابل توجهی در این رابطه خواهد داشت.

۴. بر اساس یافته‌های این پژوهش، میانگین حساسی تعرفه‌های ایران بر واردات از ونزوئلا بیش از میانگین حساسی تعرفه کشور ونزوئلا بر واردات از ایران است، بنابراین در مذاکرات ترجیحات تجاری چنانچه مقدار معین کاهش تعرفه بجای درصد کاهش تعرفه در نظر گرفته شود، به نفع جمهوری اسلامی ایران خواهد بود، چون در این صورت با توجه به بالابودن تعرفه‌های ایران، درآمدهای تعرفه‌ای کاهش کمتری خواهد یافت.

۵. بالاتر بودن حجم فعلی صادرات ایران به ونزوئلا نسبت به واردات ایران از این کشور و همچنین بالاتر بودن متوسط سطوح تعرفه-ای ایران نسبت به ونزوئلا، در سناریوهای کاهش سراسری تعرفه مورد نظر در این مطالعه، افزایش صادرات ایران بیش از افزایش واردات ایران خواهد بود و لذا مزاد تجاری ایران تشدید خواهد شد. در نتیجه، به منظور حفظ و افزایش مزاد تراز تجاری ایران با ونزوئلا توصیه می‌شود برای گرفتن امتیازات تعرفه‌ای، آن دسته از کالاهایی مد نظر قرار گیرند که پس از کاهش تعرفه‌ای به مزاد تجاری افزوده شود. این گروه کالایی در سطح کدهای دو رقمی HS عبارت است از ماشین‌آلات مکانیکی با کد ۸۴ وسایط نقلیه زمینی غیراز نواقل روی خط با کد ۸۷ و مصنوعات آهن و استیل با کد ۷۳، محصولات گوناگون صنایع شیمیایی با کد ۳۸ و میوه‌های خوراکی و مرکبات با کد ۰۸.

۶. با توجه به ناچیز بودن اثر کاهش تعرفه به میزان ۳۰ درصد بر افزایش صادرات ایران به ونزوئلا، پیشنهاد می‌شود با توجه به رشد مزاد تراز تجاری ایران با ونزوئلا و افزایش ۱۰ درصدی صادرات ایران به ونزوئلا در کاهش تعرفه به میزان صد درصد، در یک برنامه زمانی مشخص تعرفه کالاها در طول زمان به سمت صفر میل نماید. در واقع، موافقت‌نامه ترتیبات تجاری^۱ به موافقت‌نامه تجارت آزاد^۲ میل نماید.

۷. در صورت ایجاد همگرایی تجاری منطقه آزاد بین ایران و ونزوئلا زمینه مناسبی برای ایران به منظور تجربه نمودن موانع آزادسازی تعرفه‌ها و اثرات آن و نتایج پیوستن به سازمان تجارت جهانی^۳ ایجاد خواهد شد.

منابع

ثاقب، حسن. (۱۳۸۳). ایجاد تجارت و انحراف تجارت در موافقت‌نامه نظام ترجیحات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (TPS / OIC): با استفاده از مدل اسمارت در قالب سناریوهای کاهش تعرفه‌ای. مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، مدیریت بازار مشترک اسلامی.

ثاقب، حسن و صادقی یارندی، سیف ا... (۱۳۸۴). بررسی آثار موافقت‌نامه تجارت ترجیحی دو جانبه ایران و پاکستان: با استفاده از مدل شبیه‌سازی اسمارت. پژوهشنامه بازرگانی، در دست چاپ.

محرابی، لیلا. (۱۳۸۶). بررسی اثرات موافقت‌نامه ترتیبات تجارت ترجیحی بین ایران و کشورهای آسیای مرکزی، وزارت

۱. PTA

۲. FTA

۳. WTO

بازرگانی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، فصلنامه شماره ۴۴.
میترا، رحمانی. (۱۳۷۶). بررسی آثار یکپارچگی بر تجارت بین کشورهای عضو اکو (مدل جاذبه). پایان نامه کارشناسی ارشد
دانشگاه الزهرا.
مقررات صادرات و واردات ایران. (۱۳۸۴). وزارت بازرگانی. موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

Baldwin, R. E. (۱۹۹۵). *A Domino Theory of Regionalism*. in R. E. Baldwin P. Haaparanta and J. Kiander (eds.) *Expanding Membership in the European Union*, Cambridge.
Bentata,hoet & Asociados, (۲۰۰۶). *Guide to doing business in VENEZUELA*
Busse, M. Huth, M. Koopmann. G. (۲۰۰۰). *preferential Trade Agreement: The case of EU – Mexico*. WWA Discussion paper. Hamburgisches welt – wirtschafts – Archiv (HWWA). Hamburg Institute of international Economics.
Chacholiades, iltiades. (۱۹۹۰). *International Economic*. McGRAW – HILL InterNational series in business and economics.
Economist.com
Gumede, V. (۲۰۰۰). *Import performance and Import Damand Function for South Africa*. TIPS Working Paper No ۹.
Jachia L. and Teljeur E. (۱۹۹۸). *Free Trade between South Africa and The European Union Quantitative Analysis*. TIPS Working paper N°۱۱ □ July.
Remi lang, (۲۰۰۶). *A partial equilibrium analysis of impact of the ECOMAS-EU Economic partner ship Agreement*.
Tsikata, Y. M. (۱۹۹۹). *Southern Africa: Trade. Liberalization and Implacations for A Free Trade Area* TIPS Annual Forum at Glenbum Lodge Muldersdrift ۱۹ – ۲۲ September.
Wits. Worldbank. org.

The survey of the impacts of the preferential trade arrangement agreement between Iran and Venezuela

Mohammadreza MirzaeeNejad (Ph.D)¹
Yalda, Dehghani²

Abstract:

The economic convergence commitments have being signed increasingly since two past decades throughout the world. Nowadays, more than half of global trades have been occurred through these kind of commitments. In addition, almost every country is a member of these sorts of commitments.

In this paper, the effects of decreasing tariff barriers on the trade flows, tariff revenues, and trade balance are simulated when the Iran-Venezuela Preferential Trade Arrangement (PTA) be established. These effects are simulated by using a partial equilibrium model so called SMART. The results show that the establishment of such arrangement causes expanding trade volume of Iran.

Besides, the Iran's trade related to Venezuela's one gets excess because of its exports increasing related to its imports. Overall tariff reduction is simulated under two different scenarios, 5 and 10 percent. In both situations, hot water steam boiler, nuclear reactors, mechanical machineries, vehicles, iron and steel products, various chemical industries and fruits are the most determinations with regard to the concept of creation and diversion trade. Furthermore, these products have the most effects on Iran's exports to Venezuela. On the other hand, raw steel and cast iron are the most impressive imports of Iran from Venezuela.

JEL: F15, F17, F23

Key Words: Trade Agreement, Smart model, Venezuela.

¹. Assistant Professor of Economics, Islamic Azad University Central Tehran Branch. Email. mirzaeenezhad@yahoo.com

². M.A. in Economics. Email: Ydehghen@yahoo.com

